

A KGST Erdőgazdasági Állandó Munkacsoportjának második értekezlete

DR. KERESZTESI BÉLA — SITKEY JÁNOS

A KGST Erdőgazdasági Állandó Munkacsoportja 1964. május 6—13-ig Bukarestben tartotta második értekezletét. Az értekezlet, amelyen a Bolgár Népköztársaság, a Magyar Népköztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság, a Mongol Népköztársaság, a Lengyel Népköztársaság, a Román Népköztársaság, a Szovjetunió és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság küldöttségei vettek részt, a következő kérdések megtárgyalásával foglalkozott: 1. A KGST országok erdőgazdasági vetőmag- és ültetési anyag szükségletének kielégítése. 2. Az erdőgazdaság kemizálásához szükséges intézkedések. 3. Alsó rakodók szervezése az erdőgazdasági üzemekben. 4. A jelenleg nem értékesíthető lombos faanyag felhasználása, valamint a nevelővágások során nyert vékony faanyag és vágáshulladékok hasznosítása.

Ezek a nemzetközi érdeklődést kiváltott kérdések nálunk is élénken foglalkoztatják a szakmai közvéleményt, ezért a bukaresti tárgyalások eredményeiről röviden a következőkben adunk számot.

1. A KGST-országokban a faanyagszükséglet és felhasználás szüntelen fokozódása folytán mindjobban növekednek az erdőfelújítási, erdőtelepítési és fásítási feladatok. Bár ezen országok egyes megfelelő természeti adottságokkal rendelkező vidékein kiterjedten alkalmazzák a természetes felújítást, az erdők felújítása főleg mesterséges úton történik. Mindez egyre növeli a szükségletet jó minőségű erdei vetőmagban és ültetési anyagban. Tekintettel az erdei vetőmag és ültetési anyag szállításának (alapvetően biológiai jellegű) nehézségeire, az állandó munkacsoport célszerűnek ítéli, hogy a KGST-országok tudományos eredményeire és gyakorlati tapasztalatára támaszkodva minden ország saját termeléséből fedezze vetőmag- és ültetési anyag szükségletét.

A kutatások eredményeinek és az erdősítésekkel kapcsolatos gyakorlati tapasztalatoknak a bizonyossága szerint az erdei vetőmagvak örökletes tulajdonságai nagymértékben meghatározzák a belőlük nevelt faállományok növekedését, biológiai ellenállóképességét és gazdasági értékét. Ezért megfelelő erdészeti magtermelő bázist kell teremteni minden egyes országban. Ilyen bázisként csak az örökletes tulajdonságaik vonatkozásában ellenőrzött s e célra kijelölt természetes magtermelő állományok és az elifák vegetatív elszaporítása útján létesített magtermelő ültetvények jöhetnek számításba. Jelenleg és a legközelebbi 10—15 évben, amíg a kijelölt és ellenőrzött magtermelő állományok, valamint a magtermelő ültetvények a magszükségletet nem biztosítják, a magtermelésre ideiglenesen kijelölt, jó minőségű faállományokról kell magot gyűjteni. Az álló fákról történő maggyűjtés gépesítése közös kutatói és gépszerkesztési tevékenységet követel az érdekelt országoktól. A földre hullott nehéz magvak (bükk- és tölgymakk) gyűjtésére Csehszlovákiában sikerrel alkalmaznak egy kistraktorra szerelt adaptert, amely felszívja ezeket a magvakat. A magpergetést korszerű, gyorsított pergetésre berendezett, teljes gépesített és automatizált, speciális magpergető üzemekben vagy vándor magpergetőkben ajánlatos végezni. A magpergető üzemek kiegészítő beruházásaként megfelelő kapacitású, klímaberendezéssel felszerelt magtárolót is építeni kell. Végül a maggazdálkodás általános megjavítása érdekében a magvizsgáló állomások tevékenységét a magvak minőségének és egészségi állapotának vizsgálatán felül a maggyűjtés, a feldolgozás és a tárolás menet közbeni ellenőrzésére is ki kell terjeszteni.

Az ültetési anyag termesztését illetően a KGST-országokban ez idő szerint a termelés koncentrálása, komplex gépesítése és kemizálása van napirenden. A Szovjetunióban az erdőgazdaságok nagy csemetekertjei mellett több száz hektáros, önálló csemetekert-szovhozok is működnek. A szétszórt, kis csemetekertekről a nagy kertekre való áttérés, a koncentrált termelés lehetőséget teremt a korszerű munkaszervezésre, a termelés belterjesebbé tételére, a hektáronkénti csemetekihozatal növelésére és az önköltség csökkentésére. Az értekezlettel kapcsolatban a román delegáció a többi között egy 60 hektáros ploesti csemetekertbe is tanulmányi kirándulást szervezett. Itt tapasztaltuk, hogy a termelés koncentválása, a komplex gépesítés és öntözés következtében a lombos csemeték önköltsége a korábbi 65 lei/1000 db-ról 43 lei/1000 db-ra csökkent. Ebben a csemetekertben különben egész éven át minden munkát egy gépesített és három kézi munkás brigád (összesen 30 ember) lát el.

2. A KGST-országok erdőgazdaságaiban mind kiterjedtebben alkalmaznak vegyszereket a gyomnövényzet és a nemkívánatos fás növényzet irtására (herbicideket, arboricideket), a káros állatok és gombák elleni védekezésre (inszekticideket, roden-

ticideket, fungicideket), az erdei tüzek oltására, valamint a csemetekertek, erdősítések és faállományok termőképességének növelésére (műtrágyákat). A KGST-országok vegyiparának gyors fejlődésével a legközelebbi években még fokozódik e vegyszerek gyártása, s így az erdőgazdaság kemizálása további perspektívákat ígér.

A herbicideket jó eredménnyel használják csemetekertek, erdősítések (kiváltképpen nyár- és fűz ültetvények) ápolására. Leginkább a simazin és a triazinhoz közelálló, más herbicidek (atrazin, prometrin stb.) terjedtek el. Az arboricideket (2, 4, 5-T, 2, 4-D és 2, 4, 5-T+2, 4-D bázisú készítmények) megfelelő eredménnyel alkalmazzák fenyő erdősítésekben lágy lombos fafajok irtására, lombos fiatalosok ritkítására és sarjak irtására. A herbicidek és arboricidek alkalmazásával sok munka és költség takarítható meg. A Szovjetunióban például a repülőgépes permetezés munkaráfordítása 0,1—0,2 munkanap/ha, hektáronkénti költsége pedig 7—8 rubel.

A káros rovarok elleni legfontosabb védekezési mód ez idő szerint a repülőgépes ködszerű permetezés magas koncentrációjú inszekticid-oldatokkal. Hatásfoka igen nagy, munka-, anyag- és költség-ráfordítása pedig minimális. A Német Demokratikus Köztársaságban például ilyen ködszerű permetezés alkalmazása révén a fenyő bagolyféle elleni sikeres védekezés költségei 24 000 ha területen 35%-kal voltak csökkenthetők. Az inszekticidek használatával kapcsolatban azonban az állandó munkacsoport helyesen mutatott rá, hogy ezek sikeres alkalmazása nem csökkenti a biológiai védekezési eljárások szerepét, sem pedig az erdőművelési rendszabályok jelentőségét.

A műtrágyákat csemetekertekben, erdősítésekben és középkorú állományokban alkalmazzák kiterjedten. A csemetekertekben a műtrágyák használata révén emelhető a szabványminőségű csemetekihozatal. Kedvezőtlen termőhelyeken végzett erdősítésekben tapasztalat szerint a műtrágyázás a jó megmaradás döntő tényezője lehet. Más tapasztalatok azt mutatják, hogy a folyónövedék kulminációja előtt alkalmazott többszöri műtrágyázás hektáronként évi 1,5—3,3 m³ növedéktöbbletet eredményezhet. A Német Demokratikus Köztársaságban évente már 50 000 ha sovány, degradált talajon álló erdőt műtrágyáznak (nitrogénnel és káliummal) repülőgépről vagy földi berendezésekkel. Kiterjedten alkalmazzák itt a középkorú állományok meszesését is (évente 7000—11 000 ha-on).

Az állandó munkacsoport ajánlja valamennyi KGST-országnak, hogy végezzenek — egyeztetett metodika szerint — kiterjedt, üzemi méretű kísérleteket a herbicidek, arboricidek, a műtrágyák és más vegyszerek alkalmazását illetően, abból a célból, hogy e kísérleteket széleskörű gyakorlati alkalmazásbavétel követhesse.

3. Az alsórakodók telepítésével, szervezésével és gépesítésével kapcsolatos kérdések eldöntése fontos valamennyi KGST-ország számára. Ez ugyanis lehetővé teszi a fakitermelési munkák hatékonyabb és termelékenyebb megszervezését, valamint az erdei munkások termelési- és életkörülményeinek számottevő megjavítását. A fakitermelési munkák közül a fadóntás és közelítés hatékonyságának növelését a megfelelő gépek mennyiségének növelésével, termelékenységük fokozásával, a fakitermelés célszerű koncentráálásával és a munkahelyek következetes technológiai előkészítésével lehet elérni. A többi fakitermelési munkát a kedvezőtlen erdei viszonyok közül lehetőleg át kell helyezni az alsórakodókra. Vonatkozik ez a gallyazásra, a darabolásra s főképpen a kérgezésre, amely a fakitermelés legmunkaigényesebb munkafolyamata. De vonatkozik természetesen a máglyázásra is.

Az alsórakodók szervezésének a KGST-országok-beli helyzetét az alkalmazott fakitermelési technológiák határozzák meg. E technológiák a választékokra való feldarabolás helye szerint osztályozhatók és alapjában véve háromfélék lehetnek, aszerint, hogy a választékok termelése a) vágásterületeken, b) a felsórakodón vagy c) az alsórakodókon történik. Valamennyi KGST-ország tapasztalata szerint a leghatékonyabb a c) alatti technológia, amikor kérgezetlen, teljes szálfákat vagy kettőbe vágott szálfákat szállítanak az alsórakodókra és így oda koncentrálják a választékok kilakításával kapcsolatos összes munkát. Ez a technológia ma még csak a Szovjetunióban uralkodó jellegű, ott így termelik ki az összes évi fatömeg 82%-át. Igen figyelemre méltó továbbá még az, hogy e technológiával dolgozzák fel Csehszlovákiában az összes kitermelt fatömeg 51%-át, a Német Demokratikus Köztársaságban 44%-át, Bulgáriában 30%-át és Mongóliában 10%-át. Nem kevésbé szembeszökő azonban Magyarországon 1,5%-os és Lengyelország 1%-os adata sem. A Szovjetunióban az alsórakodók legfontosabb részei a félautomata, vagy automata feldaraboló berendezések. Ezek termelékenysége szabja meg további munkaszalagok (kérgező, hasogató stb.) bekapcsolásának a lehetőségét. Az alsórakodók gépesítései lehetőleg nagyteljesítményű, nehéz gépek alkalmazására törekednek (egész teherrakományok leterhelésére, szállítására és felterhelésére alkalmas daruk, osztályozó transzportőrök, termelékeny kérgezőgépek, láncos meghajtású hasogatógépek stb.). A Szov-

jetunióban alkalmazott ilyen fakitermelési technológia hatékonyságát az egy munkásra eső évi átlagos 284—347 m³ vagonba rakott, kész választék termelés mutatja. Annak ellenére, hogy a Szovjetunióban az alsórakodók telepítését és szervezését, a többi KGST-ország adottságaitól eltérő, különleges viszonyok szabják meg, mégis ajánlatos széles körben hasznosítani a szovjet tapasztalatokat a közepes és nagy kapacitású alsórakodók szervezése, gépesítése és automatizálása terén.

Román házigazdáink tanulságos példáját mutatták be a stilpeni erdőgazdaságban a *korszerű fakitermelési technológia* alkalmazásának. Itt, a Kárpátok előhegyeinek almos típusú, szép, bükkös-kocsánytalantölgyeseiben — a bukaresti tudományos intézet egész erdészkerületet magába foglaló, természetes felújítási, gazdasági kísérleti egységében — folyt a fakitermelés. A fadöntést Druzsba-fűrészekkel végezték. A gallyazás után a törzseket 6—9 m hosszú, alapjában iparifát vagy pedig alapjában tűzifát tartalmazó darabokra vágták. Ezeket francia gyártmányú, AGRIP—44-típusú, csörlős és billenőpados közelítő traktorokkal a közeli kötélpályához vontatták, azon jutottak a felsórakodóra. Ott a faanyagot erdőgazdasági célra gyártott, csörlős felterhelő berendezéssel ellátott, ZIL-típusú tehergépkocsira rakták és a fafeldolgozó kombinát mellé telepített stilpeni alsórakodóra szállították. Ez a fakitermelési technológia egyébként jellemző az egész erdőgazdaságra. Az évente kitermelt 140 000 m³ fatömegből 60 000 m³ szállítható hosszban termelt anyagot — alapjában véve iparifát — minden további manipulálás nélkül átadnak a kombinát-nak. A fennmaradó, alapjában véve tűzifát tartalmazó törzsrészeket az alsórakodón manipulálják. Villanyfűrészekkel darabolják, transzporttörökkel osztályozzák, a tűzifa darabokat román gyártmányú, láncos meghajtású gépekkel hasogatják, a bükk cellulóz fát szovjet gépekkel kérgezik. Így az alapjában véve tűzifát tartalmazó törzsrészekből még 30% iparifát nyernek.

4. A csekély erdőösültségű országokban a fakészlet korlátozott volta, az erdőben gazdag országokban pedig a fakitermelés és a szállítás nehézségei teszik szükségessé *minden rendelkezésre álló faanyag megfelelő ipari felhasználását*. Az állandó munkacsoport megállapítja, hogy az ipar által ez ideig fel nem használt lombos faanyag, valamint a vágáshulladékok és a nevelővágások során nyert, vékony faanyag csaknem minden KGST-országban elegendő nyersanyagbázisnak tekinthető több iparág, így elsősorban a cellulóz-papír és a falemezgyártás fejlesztéséhez. A felsorolt faanyagokhoz a szovjet delegáció részanyaga szerint hozzá lehet még számítani a vastag tűzifa számottevő részét is, mert a kalóriádúsabb és gazdaságosabb tüzelőanyagok termelésének fejlődésével kapcsolatban csökkenni fog a tűzifa-szükséglet. Csak azokon a vidékeken fűtenek továbbra is fával, ahová nem lehet más, gazdaságosabban kihasználható tüzelőanyagokat szállítani.

A fafeldolgozó iparban a második világháború óta bekövetkezett változások, a jelenleg rendelkezésre álló, korszerű technika, valamint a már ismert és elsajátított technológiai eljárások lehetőséget nyújtanak a felsorolt faanyagkészletek ipari felhasználására. Elsősorban tehát a megfelelő iparágak — mindenekelőtt a cellulóz- és papír-, valamint a forgács- és farostlemezzgyártás — gyors fejlesztése szükséges. A felsorolt nyersanyag-készletek erdőgazdasági termelési problémáit a feldolgozó ipar igényeinek megfelelően kell megoldani. Ezért javasolja az állandó munkacsoport, hogy 1965-ben hívják össze az erdőgazdasági szakemberek értekezletét — a fafeldolgozó, valamint a cellulóz- és papíripar szakértőinek a bevonásával — a felsorolt fakészletek ipari felhasználása kérdéseinek elemzése végett.

E témával kapcsolatban érdeklődésre tarthatnak számot az erdészek körében a nevelővágások során nyert vékony faanyag közelítésére és szállítására vonatkozó tapasztalatok is. Csehszlovák, német és lengyel szakemberek szerint jelenleg az a leg gazdaságosabb módszer, ha az ilyen vékony anyagot teljes hosszban, kézi munkával vonszolják ki az állományokból a közelítő nyomokhoz, ott rakatokba gyűjtve kötegelik, majd speciális, ló- vagy kistraktor vontatású kerékpárokkal közelítik ki a közbelső rakodókra, s onnan ugyancsak kötegelten teherautókkal szállítják el. A véghasználati gally- és rőzsefát csehszlovák tapasztalatok szerint célszerűnek látszik vándor aprítókkal forgácsra feldolgozni és kérgezetlen forgács alakjában elszállítani. A Szovjetunió Litván Szövetségi Köztársaságában igen elterjedt az ágfa szállítása és felhasználása különféle tömbökbe préselten.

Ez a rövid beszámoló csak néhány nemzetközi fontosságú tapasztalatra kívánta felhívni a figyelmet. Mint láthatjuk, minden KGST-országban a legkorszerűbb módokon, világszinten vonalon igyekeznek megoldani az előtérbe került problémákat. A sokoldalú, gyakorlati együttműködés mellett a KGST Erdőgazdasági Állandó Munkacsoportja tevékenységének éppen az az egyik kellően nem értékelhető haszna, hogy valamennyi ország számára hozzáférhetővé teszi a KGST-országok tudományos eredményeit és gazdálkodásának tapasztalatait.